

გოსპოსი

1885-1887

«მუშეში» დამატებით გამოდის თვეში ოთხჯერ, ყოველი თვის ოსუთმეტს ჭ ოც-და-ათ რიცხვებში.

გ ა ზ ე თ ი ს ფ ა ს ი :

ერთი წლისა გაზეთი და ხანგვარი წლის	5 მან.
სამუშეში რუსული დამატებით	3 —
ხანგვარი წლით	6 —
ცალკე რუსული დამატება წლით	4 —
ხანგვარი წლით	8 —
ხანგვარი წლით	2 —

გაზეთის ფულის და ყოველ გვარი წერილების გაგზავნა შეიძლება რედაქციაში ამ ადრესით: *Въ Им-пріи. Въ редакцію „Госпоси“ (Настоящ).*

ყველა სტატიები და კორესპონდენციები, რომელიც რედაქციაში იქნებიან გამოგზავნილი დახატულად, უფოდ ვიცოდ და კასაგებად უნდა იყვნენ ავტორთაგან ხელ-მოწერილი. ავტორთაგან გამოგზავნილი სტატიები შეიძლება ხან-დის-ხან შემოკლებით და შესწორებით დაიბეჭდონ.

სტატია, რომელიც არ დაიბეჭდებინ, სამი თვის განმავლობაში შეიძლება ავტორებს მაისი ხარჯით უანგე დაებრუნოს.

სტატიები მიიღებინ რუსულ ენაზე დაწერილიც და თარგმნით დაიბეჭდებინ.

ჩამნი ქართული სამკალსიო ბალოების აღწერილობის ისტორია.

შეგლამ კარგად იცის, რომ უქანასნეღ დრო-მდგ ჩვენი ქართული საეკლესიო ბალოების ცოდნა უფრო მეტად იყო გაფრთხილებული ჩვენს მონასტრებში, ეკლესიებში და ხალხში, ვინემ დღეს არის. სამ-წუხაროდ, ამ ბოლოს დროს თან-და-თან იყო ამ ცოდნამ; დღეს ძლიერი იშვითად გაიგონებთ თქვენ კარ-გად განწყობილ ბალობას ჩვენს ეკლესიებში და მონასტრებში. იქ, სადაც წინედ მშვენიერი ორ-პირი გა-ლობა გიტკობდა გულსა, დღეს გესმის მარტო ერთი მედავითნის ბალობა, რომლის ხმა ხშირად სრულდებით არ უღებება მღვდლის ხმას.

შეგლამ ჩვენი საეკლესიო ბალობა ზებორ ვარ-და-ცემით შენახულა და ეს არც ვასაკერია, თუ მი-ვრლებთ სახეში ჩვენი წინაპრების მტკიცე სარწმუ-ნოებას და განსაკუთრებით სამღვდლოების მუყაითო-ბას საეკლესიო ბალობის შესწავლის საქმეში. დღეს სხვა დრო დადგა: ყლობა განათლებამ გული გაუფ-

რილა ხალხს საეკლესიო საქმეებზე. საზოგადოებაში თან-და-თან იყო ბალობის ცოდნამ და იყო იქამ-დ-დონ, რომ ძველებურად კარგი გაწყობილი ბალობა-ბას სამღვდლო პირში ერთ-ერთ თუ იცხ და საერთო-ში სამი ათას კაცში ერთი თუ მოინახება უბარალო ბალობის მცოდნე!

არც ერთი პირი არ განწყობდა ჩვენში მედა-ვითნის თანამღვდლობაზე, ვიდრემდის «ევხემენატორები» კითხვაში და ბალობაში არ გამოცდიან. ბალობის სწავლაში ყველას უწყურ: «კილოს ბალობა იცის, ჰგალობს სოფლითური კოლოთია», მაგრამ რომელი კილოს ბალობა იცის? ან რომელი სოფლის კილო-თი ჰგალობს, ეს ერთად ერთმა ლმერთმან უწყის! ჩაიცა შეეგება კარგ გაწყობილ კითხვას, ამაშიც ისე კოკლობენ მედავითნენი, როგორც ბალობაში. ასე რომ დღეს მზავალი მედავითნენი ძლიერ სუსტნი არიან მხოლოდ საეკლესიო წიგნების ტრებიკონის და კითხვა-ბალობის ცოდნაში, სხვა კი ყველაფერი კარ-გად იციან...

ჯერით კიდევ 1860 წელში დაარსდა ტფილისში ჩვენი საეკლესიო ბალობის აღმადგინებელი კომიტე-

ტი, რომელსაც ოცდა ორი წლის განმავლობაში, უნდა ესთქვათ გამოტყობილად, არაფერი არა აღუდგენია-რა. ბოლო ხანებში ქართული საეკლესიო გალობის ნოტებზე გადაღება მოიწაინდა ბ. მ—ნმა, რომელმაც გალობის საქმე იმდენად იცოდა, რამდენათაც მე და თქვენ ვიცით, მყობხელო, ჩინეთური ნაა, მან ბევრი იწვალა, ბევრი ცვადა ერთი თვალით და ერთი ყურით (ერთი ყური და ერთი თვალის დიდი ხნიდან დამღვარი ჰქონდა), მაგრამ ეგრეთვე იცოდა ვაწყობ-რა. ბოლოს დამტკიცებით გამოაცხადა, რომ ქართული გალობის ნოტებზე გადაღება არ შეიძლება, თუ ცხლანდელი მუსიკის იარაღების ხმებს ჩამდენიმე ხმა არ მიუმატესო, რადგან, ამტკიცებდა იგი, ქართულ საეკლესიო ხმებს ცხლანდელ მუსიკის იარაღები ვერ გამოსცემენ!... ამისთანა ხეზრული და უგნური სიტყვებით ამ ბატონმა «მუსიკანტმა» და ერთ დროს მშუთაისის პირველმა ლოტბარმა, თითქმის, დააჯერა საზოგადოება. ახალი ხმების გამოგონება და ჩამდენიმე კიდევ სხვა «კლავების» მიმატებ-და (როიალისა) და ფუსგარმონიაზე მოუხერხებელი შეიქმნა და ქართული გალობის ნოტებზე გადაღებას ღრობითად თავი დაანებეს. მაგრამ ეს გალობის აღმადგინებელი კომიტეტი მაინც ისევ არსებობდა.

მომხანდა თუ არა საქართველოში მაღალ ყოველად სამღვდელთა, მთავარ-ეპისკოპოსი პავლე ექსარხოვლად, მაშინვე მიაკეთა ამ კომიტეტის მოქმედებას ყურადღება და მოითხოვა, რომ კომიტეტს თავისი მიზანი აესრულებინა. შუაგულზე საქმის წყაყისათვის საჭიროდ შერაცა კომიტეტის სხდომებში მოაწყოლებოდა მივლით კომიტეტის წევრებს გარდა სამღვდელთა და საერო წოდების სხვა პირთაც, რომლის გამო საზოგადო კრებებზე ესწრებოდნენ მღვდლებიც, ერნოც, რუსებიც და ქართველებიც. მაღალ ყოველად სამღვდელთა, მთავარ ეპისკოპოსი პავლე ჰუეკსობდა, რომ ყველანი ერთად უფრო რიგიანად მოითქობდნენ და რიგიანად გარდაწყვეტდნენ ქართული საეკლესიო გალობის ნოტებზე გადაღების საქმესო. მახშირად სხდომების გახსნა. ბევრი სიტყვები დაიხარჯა, ბევრი მიუთქობდა გამოითქვა. შეიქა ერთი დავა, თუ რომელი კილოს გალობა გადაეღოთ ნოტებზე. იმერული მურული კილო საეკლესიო გალობისა მართლდოდა და ძახელდეს არ მოსწონდათ. მართლდოდა და ძახური კილოს გალობა იმერულდეს, მურულდეს და მვერულდეს არ მოსწონდათ. რუსებს კი არც ერთი და არც მეორე კილოს გალობა არ მოსწონდათ თავის ტკბილ

გალობასთან შედარებით. არაფერი გასაკვირველი არ არის, რომ რუსებს, რომელნიც თავიანთ ტკბილ საეკლესიო გალობას აჩიან მიხეველნი, ჩვენი ქართული გალობა არ მოეწონათ. ან კისად შეგხვდებით მათ, რომ მოისმინონ კარგად გაწყობილი ქართული საეკლესიო გალობა? ზოგიერთებს ჩვენი ქართული საეკლესიო გალობა არ მოეწონებთ უფრო კიდევ იმიტომ, რომ ქართული არ იციან. ამას გარდა ყოველი თემის გალობა აქვს თავისი განსაკუთრებითი თვისება, რომელთაც ატკობს მარტო იმათ, ვისაც ეკუთვნის ეს გალობა. შსაფუქვლოდ ამტკიცებენ ზოგიერთები, რომ გალობა, ანუ ხალხისგან შედგენილი გალობის ხმები შეუმუშავებელია და შეუცუთებლად არ ვარგეოან. მართლდო, შეუმუშავებელი და გადასხავებული გალობა მოსწონს იმთაობას, რომელსაც ის გადაუცუთებია, მაგრამ რომ შეიძლებაოდეს და გააგონდეთ გადაკეთებულ გალობას იმ თაობას, რომელმანც იგი დაჰხადა, შეიტყობთ, რომ მათ სრულებით არ მოეწონებთ. ჩვენი ქართული გალობა და საზოგადოდ ქართული სიმღერებიც პირველად სხვებს არ მოსწონთ, მაგრამ როდესაც ყურს მიანევენ, სულ სხვანაირი აზრის აჩიან. მსევე შეიძლება ესთქვათ არა მარტო გალობის შესახებ, არამედ სასმელ-საჭმელის შესახებაც. პირველად ზოგიერთებს ქართულად მომზადებული საჭმელები კიდევ სწყენთ, მაგრამ ბოლოს ისე მიხევევიან ხოლმე, რომ სადაც უნდა წაიდენენ, საიმივენი მიიღებენ ხოლმე ქართულად მომზადებულ საჭმელებს და სასმელებს.

ორ-სამ სხდომის შემდეგ ყველას მოსახრებანი აირივენ: ერთი ამტკიცებდა, რომ გალობის ნოტებზე გარდაღება საჭირო არ იყო, საკმობდ რაცდნენ ზებირ გარდაცემით სწავლას. ამ აზრზე ადგა განსვენებელი დეკანოზი ჩულდუკი. მეორე ამტკიცებდა, რომ ნოტებზე გადაღებულ იყო მარტო მართლდურ-ძახური კილოს გალობა. ზოგი, სამწუხაროდ, ისიც ქართველები, სრულდებით საჭიროდ არ რაცდნენ ქართული საეკლესიო გალობის ნოტებზე გადაღებას. იმდობდნენ, რომ წმიდა ნინას მეოხებით ქართული გალობა ისე დარჩება ჩვენ ხალხში ამის შემდეგაცო, როგორც აქამდისინ მოაღწიოანინა, ქართველთ განმანათლებელი, არ მოიძულდეს ქართველებს და არ დაეიწყებინდეს მათ ქართულ გალობასო და სხვ... მსეველობა და მოსახრება მრავალი იყო, მაგრამ საქმე არა სჩანდა. სწორედ ამ დროს შემოიტანა განცხადება ყოველად სამღვდელთა აღუქ-

სანდრე ეპისკოპოსმა, რომ ის იღებს თავის თავზედ თავის ხარჯით ქართლური და ქახური საეკლესიო გლობის ნოტებზე გადაღებას, რაიცა შეეცნება იმერული კლრის გლობის ნოტებზე გადაღებასა, ბა ძანებდა ყოვ. სამღვდლო განცხადებაში, ამაზედ იხრუნოს ძვით იმერეთის და სამეგრელოს სამღვდლოებათა.

მაღალ ყოვლად სამღვდლო, საქართველოს ეპარხოსმა, მთავარ-ეპისკოპოსმა პავლემ აცნობა ამ საქმის მდგომარეობა იმერეთის ეპისკოპოსს შაბრიელს და მისცა წინადადება, რათა იმერეთის სამღვდლოებას ეხრუნა თავიანთ საეკლესიო გლობის ზღვარებისა და ნოტებზე გადაღებისათვის. ეს წინადადება ვაშოუცხა და ყოვლად სამღვდლომ, იმერეთის ეპისკოპოსმა შაბრიელმა სამღვდლოების კრებას, რომელმაც შემდგ. სხვა და-სხვა მოთქერებისა და მოსაზრებისა დანიშნა ძუთათისში საეკლესიო ქართული გლობის აღმადგინებელი კომიტეტი ჩვენის თავს-მგდომარეობით. ჩვენ ზოგიერთი სხვა წყერების დახმარებით არ დაგვიზოგავს ჩვენი შრომა და სცადი, რომ ქართული საეკლესიო გლობა გადაგველო ნოტებზე.

შეიკრინა იმერეთის და სამეგრელოს სამღვდლოებისაგან ყოვლად სამღვდლო იმერეთის ეპისკოპოსის შეწყენით და დახმარებით ოთხი ათას ოთხასი მანეთი, რომელთაც შესაძლებელი იყო მუშაობის დაწყება ჩვენი საეკლესიო გლობის ნოტებზე გადაღების შესახებ. ამისათვის მოვიწყვიეთ ბ. შ. შორიძე და გლობის გადასცემლად მთავარ დიაკონი რ. ხუნდაძე, ანაური დიმიტრი შალაგანიძე და ივ. წერეთელი, რომელთაც გადიდეს ნოტებზე ოთხასი (400) სხვა-და-სხვა საგლობლები. შურიის სამღვდლოებას ამ ფულების შემოტანაში არავითარი მონაწილეობა არ მიუღია. ბ. შორიძეს თითო ნომრის საგლობლების გადაღებაში ეძღვრა დეკი მანეთი და გლობის გადასცემლეს სუთი მანეთი და ორივეს თითო ნომერში თერთმეტ-თერთმეტი მანეთი. ღღეს გადაღებულია სულ 400 საგლობელი, რომელიც დაჯდა 4,400 მანეთი. ნოტებზე გადაღებული საგლობელნი შემოწმებული იქნა კომიტეტისაგან, გლობის მცოდნე პირთა და საზოგადოებისაგან და აღმოჩნდა ნამდვილად ის

გლობა, რომელიც ღღეს არსებობს დასავლეთ საქართველოში და რომელსაც გლობენ ჩვენში საეკლესიო გლობის მცოდნე პირნი.

ღღეს ჩვენ ხელში ვაქვს ნოტებზე ახლად გადაღებული საეკლესიო საგლობელნი, რომელთაც დაქერილი აქვთ ხუუას სამაოკო ფურცელი. პირველი მიზანი ამ გლობის ნოტებზე გადაღებისა ის იყო, რომ იგინი დაბეჭდილენენ. ჩვენ მოველაპარაკეთ ბ. ტატიშვილს მთფილისში ამ ნოტებზე გადაღებული გლობის დაბეჭდვის შესახებ. მათი ანგარიშით ამ ოთხასი საგლობლის დაბეჭდვა სამღვდლოებას დაუჯდება არა ნაკლებ 8,000 მანეთისა. ჩვენის გამოანგარიშებით და ფიქრით შეიძლება, რომ ეს დაწყებული ნოტები დაბეჭდოს 4,000—5,000 მანეთლაც ათასი ეგზემპლარი. ჩვენ ვაქვს მიწერ-მოწერა ლიტოგრაფიებთან და, რასაც შეეცნობთ, ეცნობებთ საზოგადოებას.

ბი როგორ მდგომარეობაშია ღღეს დასავლეთ საქართველოში ქართული საეკლესიო გლობის აღმადგინების საქმე. შარათლისა და ქახეთის სამღვდლოებას აღმოუჩნდა ერთი კეთილი კაცი, რომელმაც ითავა ქართული გლობის ნოტებზე გადაღება და თავის ხარჯით მისი დაბეჭდვა. ეს კეთილი პირი შრახნდება პატრიცემული ყოვლად სამღვდლო ალექსანდრე, ეპისკოპოსი ბორისა, ვიკარი საქართველოსა, სრული იმეღია, რომ ის გაამართლებს თავის ზღნათქემს და შართლურ—ქახურ საეკლესიო გლობის კლრის აღადგენს შართლისა და ქახეთის ეპარქიაში ნოტებზე გადაღებით და დაბეჭდვით, რომლის მუშაობაზე ღიდი ხანია დამდგარია ბ. იპოლიტოვიანოვი.

ნუ თუ დასავლეთ საქართველოში არ აღმოგვიჩნდებინ იმისთანა კეთილი პირნი, რომ გამოიმეტონ ოთხი ათასი მანეთი და ნოტებზე გადაღებული გლობა თავის ხარჯით დაბეჭდვიონ და ამით დაამთავრონ ეს კეთილი დაწყებულება!...

აქ პირველად საქარია 4000—5000 მანეთის შეძლება, რომელიც ნოტების დაბეჭდვის შემდეგ თუ მალე არა, ბოლოს სულ შემოვა გასყიდული გლობის წიგნებლამ. მიმოკრებთ, ნუ თუ დასავლეთ საქართველოში არ აღმოჩნდება ამისთანა პირი ან სასუღიერო და ან სახორციელო წოდებაში? თუ ჩვენში ამისთანა პირები არ აღმოჩნდებიან, ნუ თუ სამღვდლოება ორი ეპარქიისა რვა ას პირამლისნი ეერ შეჭკრებს როგორმე

4000—5000 მ., რომ ეს ნოტებზე გადაღებული საგალობელი დაბეჭედდნო და საუკუნოდ დაეაღოს შთამომავლობას! ნუ თუ მღვდლები, რომელთაც მართა ექს-ექსი მანეთი შეხედვით ვადასახდა, ვერ შეიძლებენ ამ ფულების შეკრებას თეიანთ სამრეკლოში იმ პირობით, რომ თითო წიგნი ამ დაბეჭდილი საგალობლისა თეიანთი ეკლესიისათვის შეიძინონ?.. ჩვენ სრული იმედი გვაქვს, რომ ჩვენ სამღვდლოება ამ საგანს მიაქცევს ჯეროვან ყურადღებას, დაფიქრდება და მართა სიტყვით ყი არა, საქმიანად დაუმტკიცებს საზოგადოებას, რომ ის მხად არის ყოველ კეთილ საქმეს შეეწიოს და ხელი მოუშაბროს. მთელი რუსეთის სამღვდლოების ყურადღება ენა იზაზა მიქცეული, რომ ყველა ეკლესიებში კარგად განწყობილი გალობა არსებობდეს. ღრია, ჩვენც ვიზრუნოთ ჩვენი ხალხისათვის და არ დაეუკარგოთ მომავალ თაობას ის მანც, რაც დიდის გაქვირებით შეუქნიათ და დაუტოვებიათ ჩვენთვის ჩვენს წინაპარებს.

დეკ. დ. დაბაშიძე.

ჩვენი შთაბეჭდილება და შენიშვნები რუსეთში მოგზაურობის დროს. *)

მით წინა ნომერში მეტხველებს დაბიროლი პეტრე-პავლეს საკრებულო ტაძრის აღწერას. ამ დაბირობას ვასრულებთ ენა.

როცა პეტერბურგის მიდამოები დაიპყრეს რუსებმა, პეტრე დიდი ხშირად ათეალიერებდა ამ ადგილებს. მხოთელ 1703 წელში, 14 მაისს პეტრე დიდი ათეალიერებდა იმ კუნძულს, სადაც დღეს არის პეტრე-პავლეს ტაძარი აგებული. სწორედ იმ ადგილს, სადაც დღეს ეს ტაძარი, პეტრე დიდმა აიღო თავის ხელით საღვთის თოფი და მისი ხიშტით ამოაზარა მიწა და გააკეთა ჯვარის სახე, შემდეგ ამ ადგილზე გააკეთა ხის ჯვარი და წარმოსთქვა: «სახელითა იესო ქრისტესითა ამ ადგილზე იქმნეს აგებული ეკლესია მთავარ

მოციქულთა პეტრე და პავლეს სახელზე». სწორედ ამ ადგილზე არის დღეს აშენებული ეს ეკლესია. პეტრე პეტრე დიდი წარბანდა ქვეითად ზემოდ მდინარე ნევის პირისაკენ. ბეკით ადგილას აიღო კული და ჩამოთარჯა ერთი ხე; აქედან ცოტა მოშორებით კიდევ ჩამოთარჯა მეორე პატარა ხე. იმ ადგილას, სადაც პირველად ჩამოთარჯა ხე, იმავე წელში, პირველ ოქტომბერს დაწყებულ იქნა ტაძარი, ხოლო მეორე ადგილას აგებულ იქნა მისი პირველი სახახლე, რომელიც დღემდის დაცულია.

იმავე წლის თებერვტ მაისს, სული წმიდის მოხერის დღესწაწულ დღეს პეტრე დიდი სამღვდლოებით და თეისი ამალით მიტრანდა იმ ადგილას, სადაც აღმართა მან ჯვარი. როცა აკურთხეს ეს ადგილი, და მოასტურეს თუ არა აიხმის წყლითა, პეტრე დიდმა აიღო ბარი და დაუწყო თხრა მიწას საფუძველისათვის. როდესაც ამოთხარეს მიწა ორ არმინზე, ჩასდგეს მასში ქვის კოლი. ხელმწიფემ თეისი ხელის შთაბეჭენა ოქროს ყოლოფში ჩადებული ნაწილი პირველ წოდებულის ანდრია მოციქულისა. შემდეგ ამისა ხელმწიფემ ქვის ყთის თეითონ დააფარა ქვისავე ფიკარი, რომელზედაც იყო შემდეგი წარწერა: «შემდეგ განხორციელებსა იესო ქრისტესა 1703 წელსა, მაისის 16 დღესა დაფუნდა სამეფო ქალაქი ესე პეტერბურგი დიდის ხელმწიფის, მეფის და დიდი მთავრის პეტრე ალექსის ძის სრულიად რუსეთის თეით მპრობელის მიერ». ამ ქვის ფიკარს დაადგა ზემოდამ პირველად მან ჯვარედინათ ამოჭრილი მიწა და წარმოსთქვა: «სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამის, დაფუნდებულ არს სამეფო ქალაქი სანკტ-პეტერბურგი». შემდეგ ამისა პეტრე დიდს მოუხლოებდნ სამღვდლოება და სხვანი და მიულოკეს სამეფო ქალაქის დაარსება. ამ ნიორად დაარსდა პეტრე-პავლეს საკრებულო ტაძარი და პეტერბურლის ქალაქი. პეტრე დიდი თეითონ ათეალიერებდა ადგილებს და აარსებდა ტაძრებს და სასახლეებს; ამ ქალაქს დაარქვა პეტრე დიდმა პეტერბურგი, რომელიც კიდევ იყო გამოცხადებული «მოსკოვის უწყებებში» 1703 წელსა. 1 აპრილს 1704 წელსა აკურთხეს პეტრე-პავლეს სახელზედ აგებული ხის ეკლესია ციხეში. პეტერბურგი, შეიქმნა რა სატახტო ქალაქად, გამეფნა მშვენიერი შენობებით და გადღდა კიდევ იხს შენობათა მაგიერ გამარჯვდა ქეთიკონის მშვენიერი შენობები. 1714 წელსა მაისის 30 დღესა პეტრე დიდმა თეის დაბადების დღეს იწება დაწყება ქეთიკონის ტაძრისა. ეს ქეთიკონის ტაძარი კარგა ხანი შენდებოდა

და როდესაც შერობა დათავეს, ხის ტაძარი დაარღვი-
ეს და გამოიღეს; დარჩა ქეთიკირის ტაძარი, რომე-
ლიც დღესაც არსებობს სხვა ადგილზე. მაგრამ შინა-
ური მართალობა ტაძრისა და სამკაულობა
სხვა მეფეების დროს შესრულებულა. პეტრე
დიდის დროსვე იყო გამოწერა ილი სამრეკლოს სათი,
რომელიც ორმოცდა ხუთი ათასი მანეთი დაჯდა
მაშინდელი ფულით. პეტრე დიდი ყოველივე ღონეს
ხმარობდა, რომ გაემშვიტებინა პეტრეპაველს ტაძარი,
მაგრამ თავის სიცოცხლეში ვერ მოესწრო მის კურ-
თხეებს. ამ ტაძრის კურთხევა შესრულდა 29 ივნისს
1733 წელსა, როდესაც მეფობდა იმერატორცა ანა
იოანეს ასული. ტაძრის კურთხევა შესრულდა დიდის
ამბით: ტაძრის კურთხევაში მიიღეს მონაწილეობა
ხუთმა მღვდელ-მთავარმა, ოთხმა არქიმანდრიტმა,
ოცდა ცამეტმა მღვდელმა და თორმეტმა დიაკონმა.
ამ დროს პეტრეპურლის ქალაქში არსად არ იყო ამა-
ზე უდიდესი და უმშვენიერესი ტაძარი.

ამ სობორის გუმბათის წვერი ერთობ მაღალი
იყო და თუმცა ძლიერ ამშვენებდა სობორის, მაგრამ
ძლიერ მანებელიც შეიქმნა: ჩიღვ წელს იენისის კვ-
სადღეს დავა მები ამ გუმბათის წვერს და ძლიერ
დააზარალა გუმბათი. ამჟებდროს ისაკიის ტაძრის სამ-
რეკლოსთან ერთად მოეცა ცეცხლი პეტრეპაველს
ტაძრის სამრეკლოსაც, მაგრამ ცეცხლი მალე შეამ-
ჩნის და მოაქრეს. შემდეგ ჩიზხ-სა წელსა იენისის
19 დღესა დავა მები პეტრეპაველს ტაძრის სამრე-
კლოსდარა თუ მარტო სამრეკლო დააზიანა, არამედ
ეკლესიის შერობაც ძლიერ დააზარალა. მები ჩავარდა
გუმბათში და შიგნივ ტაძარში გააფუტკა კანონებში,
დსწედა გარუჯა კანკლის მოოქროვილობა, გუმბა-
თის თალი გახეთქა, ასე რომ ამ ნახეთქში ხელი გაე-
ტეოდა. შემდეგ შეაეთეს ისევე.

ლ — ს აპრილს ჩინე წელსა ნაშუადღვის პირ-
ველსათხედ კიდევ დავა მები პეტრეპაველს სობორის
სამრეკლო. მების დაცემა პირველად არაგის არ შეუნი-
შნეს, მაგრამ ორი საათის შემდგომოდო აღი
მიიღეს გუმბათის წვერს და ცეცხლმა რაც ხის რამე იყო
გუმბათის წვერში და სამრეკლოში სრულებით დასწე
და ზარბუც დააზარალა. ამ ცეცხლმა გარდა ამებისა
ბევრი არსხვეც დააზარალა და ეკლესია განუაზღვრელად
აღარ ეარგოდა. მაგრამ 14 თვის განმავლობაში მშვენიერ-
ად განაახლდა და მორთეს ეკლესია. ტაძარი აკურთხეს
23 ივნისს ჩინე-სა წელსა. შედგენილი გასაწორეს
და გააკეთეს, მაგრამ სამრეკლო კი აღარ იყო. მო-

ლოს დიდის დადიარაბით სამრეკლოში სათიერ მოაწყვეს
და დიდი გუმბათის წვერიც გააკეთეს. მათი სიტყვით
ტაძარი მშვენიერად მორთეს; ეს ტაძარი თავის მორ-
თულეებით დღესაც იზიდავს ჯეგლა მნახველის ყუ-
რადღებას...

დეკანოზი დავით დამბაშიძე.
(გაგმრებულია აქნება).

თ ბ ი ლ ი ს ი დ ბ ა ნ .

საქართველოში მცხოვრებ სომხების და ქართ-
ველების ზოგიერთ საქციელს რომ დააკურდეთ,
შენიშნავთ ერთ სასიამოვნო მოვლენას, რომელიც
გვიმტკიცებს, რომ ორივე ეს ხალხი ერთ დროს
სარწმუნოებით ერთი ყოფილა; ბოლოს დროთა ეი-
თარებას თუმც დაუმორგებია ისინი ერთმანერთისაგან,
მაგრამ სარწმუნოებითი მხრით ურთი-ერთ შორის
ამგარე სარწმუნოებები დღესაც არსებობს ცოტათი
ამ ორ ხალხში. მს საიამოვნო მოვლენა მდგო-
მარეობს მასში, რომ სომხები ხშირად ქართ-
ველებთან ერთად დაიარებიან საღ აკადე ჩვენი ეკლეს-
სიების ზოგიერთ დღესასწაულებზე; აგრეთვე ჩვენი
ქართველებიც ხშირად დაიარებიან სალოცავად სომ-
ხების ზოგიერთ ტაძრის დღესასწაულებზე. მაგალი-
თად: თბილისში მამა მავითობას სომხები ისე მოდიან
ამ ჩვენს ეკლესიაში სალოცავად, როგორც ქართ-
ველნი. ამასვე ეხედეთ ქალაქის შესაინაშავ ეკლეს-
სიების ზოგიერთ დღესასწაულებზე. მართებულად
ბლომად დაიარებიან სუფს-კარაპეტის სუფს-სარკისის,
ფეთხანის და სხვა დღესასწაულებში სომხების ეკ-
ლესიებში.

სოფელს თელეთში არის წმ. მიოზის ეკლეს-
სია, რომელიც დღეს სომხებს ეკუთვნის. 1795 წლამდე
ეს ეკლესია ქართველებისა იყო. ამ წმ. მიოზის
ეკლესიაში საქართველოს ბევრი კუთხეები-
დამ დაიარება სალოცავად ქართველი ერი და დიდი
შესაწირიც შედის ამ სომხის ეკლესიას ქართველ-
ებისაგან. ამ ეკლესიის წმიდა გიორგის ხატზე არის
წარწერა, რომელიც მოწმობს, რომ ეს ხატი შეუ-
წირავს ამ ეკლესიისათვის ერთ ქართველ მონაშონს.
ამ ეკლესიის მოზორებით, კრწანისის მთაზე იყო
ერთი დიდი მუხის ხე, რომელსაც თბილისელები

«ქორიზა მუხა» ეხახოდნ და რამლის ძირში უყვარდით მათ მოსვენება სიციხის დროს. ეს ხელდღეს სომხის მღვდელს მოუტყვიენება.

შემეტყვი ნაწილი ამ სოფლის მცხოვრებთა ქართველებია. სომხები ძალიან მტკრე ნაწილს შეადგენენ. აქაური სომხები გარდა სარწმუნოებისა ზნეჩვეულ ობით მთლად ქართველები არიან. ღღემდის ამ სოფელში მცხოვრებ ქართველებსა და სომხებს შორის დიდი სიყვარული სუფედა თურმე, მაგრამ დღეს ეს მშვენიერი დამოკიდებულება შეცვლილა. ამის მიზეზი ყოფილან თვით აქაური სომხის მღვდლები, რომელთაც საიდუმლოდ აღუქრძალავთ აქაური სომხებისათვის ქართველ გლეხებთან მიხელა-მოსვლა.

ამ სოფელში სომხის მღვდლებს დაუარსებიათ სკოლა; სკოლაში სწავლა სწარმოებს სომხურს ენაზე, რომელიც სრულგებთ არ იციან აქაურმა სომხებმა.

ამ სასაიარეო მოკლენის სომხის მღვდლებმა ამ ბოლოს დროს რაღაცა უცდი თვალით შეხედეს. მათ არ მოსწონათ თავიანთ სამწყსოთა ასეთი საქციელი და ამიტომ მეთადიარბენ, რომ სომხებმა ქართველების ეკლესიებში არ იარონ. ამ მიზნით ისინი აშენებენ ეკლესიებს და იმ წმიდანების სახლებს არქმევენ, რომელ წმიდანების სახლებზე არიან აღმწებულნი ის ეკლესიები, რომლებშიაც დღეს სომხები დაიარებიან სალოცავად. მაგალითად ნთილუხში არის წმ. ბარბარეს ეკლესია, რომელშიდაც ტაძრის დღესასწაულის დროს სომხებიც დაიარებიან. სომხის მღვდლებმა თავიანთ ეკლესიასაც წმ. ბარბარეს სახელი დაარქვეს. სომხებიც სწორეით იმ დღეს უქმობენ ამ ეკლესიის დღესასწაულს, რომელ დღესაც—ქართველები. ბეიცირის, რომ წმ. ბარბარე არც კი ჰქავთ სომხებს თავიანთ წმიდანებში და ეკლესია კი ამ წმიდანის სახელზე გადააყეთეს. მტებითადაც სომხებმა ააშენეს ეკლესია სვეტიცხოვლის სახელობაზე და ისინი იმავე დღეს უქმობენ, რომელ დღესაც ქართველები დღესასწაულბენ სვეტიცხოვლობას. სომხის მღვდლებს ამით უნდოდა, რომ სომხებს ამ დღეს არ ევლოთ მტეთის სობოროში, მაგრამ სომხები მაინც ისევე დაიარებთან ჩვენს ეკლესიაში. მართი სიტყვით სომხის მღვდლები მეთადიარბენ, რომ თავიანთ ეკლესიებს იმ წმიდანების სახლებში დაარქვან, რომელთა სახელებზე აღმწებულნი ის ეკლესიები, რომელთა დღესასწაულს დაიარებიან სალოცავად სომხები. ამით სომხის მღვდლებს ის უნდათ,

რომ ჩვენი ეკლესიების დღეობების დროს სომხები თავიანთ ეკლესიებში იკრიბებოდნ. მაგრამ რამდენად მოსაწონია ასეთი საქციელი სომხის მღვდლების, ეს თვითან მკითხველმა დააფასოს.

XX.

ქ ა მ ყ ა მ ს ი დ ა მ .

მ. ძაქავში ბეერა მართლ-მადიდებელი ეკლესიება, მაგრამ არცთუ ამ ეკლესიაში წარუალოცვა ქართულს ენაზე არ სრულდება, რადესაც რაგორც თვით ქალაქში, იცე ქალაქის გარეშე ადგილებში ქართველები ბლომაც სცხაურებენ. ძაქავიდან ათი ფრისის მაინაღმე ბეერა ქართველთა სცხაურებს. მქართველთა ამ ათი წლის წინად გადმოსახლებულან აქ საქართველოს სხვადასხვა კუბიებეიდან, ახლიათ მიწები იჯარით და სცხაურებზე თავიანთი ცოლშვილი. შევლაც ქართველები მოკლებულნი არიან წარუალოცვის ქართულს ენაზე მასთან ვერც მღვდელს მოაბენ თავის დროზე რომელიმე მღვდელ-მოქმედების შესრულებისათვის. მართალია, წირვა-ლოცვა ყოველთვის სრულდება აქაურს ეკლესიებში, მაგრამ მათში ქართველები ძალიან იშვიათად დაიარებიან, რადგან ყოველივე მღვდელ-მოქმედება სრულდება რუსულს ენაზე და ქართველებმა კი რუსულენა არ იციან. ძაქავის გარეშე მცხაურებ ქართველებს ხშირად ათი ფრისის სიშორიდან ურმით მოხყავთ ხოლმე ავადმყოფები ქალაქში საზიარებლად. თქვენ თვითონ წარმოიდგინეთ, თუ რა ძნელია ავადმყოფის ადგილიდან დაბერა, განსაკუთრებით თუ ცუდი ტროსიც არის. ძალაქს გართუ მცხოვრებ ქართველებმა გადაცვალებულიც ამ ქალაქში უნდა ჩამოსაყვინონ, იშვიანონ მღვდელი, რომელმაც მიცვალებულს წესი აუგოს და დასაფლავოს. ამიტომ ურიგო არ იქნება, რომ ძაქავის ერთ რომელიმე ეკლესიაში გაემწყნებიათ ერთი ქართველი მღვდელი, რომელმაც წირვა-ლოცვა და სხვა მღვდელ-მოქმედებანი ქართულს ენაზე შესრულოს აქაურ ქართველებს, თორემ მათთან-დათან გულო გაუტრიადდებათ სარწმუნოებაზე და შემდეგ, შეიძლება, სხვა სარწმუნოებაზედაც გადავიდნ.

იმედი გვაქვს, რომ ამ სამწუხარო მოვლენას ვერ
 როგან უტარაღლებს მიაქცეს ყოვლად სამღვდლო
 ეპისკოპოზი იოსები და კეთილ ინებებს მათი მუშეუბა,
 რათა ძველადვე გამწესებულ იქმნეს ერთი ქართველი
 მღვდელი, რომელსაც ვალად ექნეს დადგენილი, რომ
 წირვა-ლოცვის ასრულებდეს ქართულს ენაზე და ყო-
 ველივე მღვდელ მოაქმედებას უსრულებდეს ქ. ძველად-
 ში და მის გარეშე მცხოვრებ ქართველებს.

სამონ მკერაძეაქ.

სამშრომლობა.

აფხაზეთში გაერცლებული ერთი მეტად ცუდი
 ჩეულებს, რომელიც დიდ გაკირებას აყენებს მღვდლებს
 და ადგილობრივი მთავრობასაც. ბი ეს ჩეულებსა:
 როცა მღვდელი მონათლავს ყმაწვილს და რომელიმე
 წმინდის სახელს დაარქმევს, მშობლები თავიანთ ახ-
 ლად დაბადებულ შვილებს ნათლობის სახელის გარ-
 და არქმევენ სხვა-და-სხვა სახელებს, როგორც მაგა-
 ლითა: გაზა, კუზუ, გელაჩი და სხვანი, ნათლობის
 სახელის გამოცვლის აქ არაფრად არ ავდებენ. აეთი
 უაზრო ჩეულებსა დიდ დაბრკოლებას გეძლევენ მღვდლებს
 საეკლესიო საბუთების შედგენის დროს. მათ დედ-
 მამას ჰყავდა ექვსი ვაჟი შვილი. ამათში გადაიცვალა
 ერთი ვაჟი. მიცვალებული უნდა ჩავენიშნა გარდაც-
 ვალბებული მატრიკაში. მშობლებს ეკითხე მიცვალე-
 ბულის სახელი. მათ მითხრეს, რომ მოვიტყუა ჩვენს
 შვილსო; შემდეგ დასძინეს: «ვგონებთ, ივანე ერ-
 ქვაო. აქედამ სჩანს, რომ მათ ერთ რომელიმე შვილს
 შეიცვალა ერქვა ივანე, მაგრამ რადგან ნათლობის
 სახელს არ ხმარობდენ, ამიტომ დაავიწყდათ და არ
 იცოდენ, თუ რომელს ვაჟ ერქვა ეს სახელი. აგრეთ-
 ვე გაკირებული გვაქვს მღვდლებს საქმე ვეარის წე-
 რის დროს. როცა სასძლოს და სასიძოს ჰკითხავთ
 სახელებს, ისინი სულ სხვა სახელებს გვეუბნებიან, ხოლო
 მათან წარამოდენილ მოწამობებში ჩაწერილია სხვა
 სახელები.

ხშირად მთავრობა გეთხოვს მღვდლებს მატრი-
 კილამ ცნობებს სისხლის სამართალში მიცემულ პირ-
 თა წლოვანების შესახებ. მთავრობის მოწერილობაში

მოხანებული არიან სახელები: კვაჯი, კუზა, ზიყვა
 და სხვ. საეკლესიო საბუთებში კი ჩაწერილი არიან:
 ბესარიონი, ლიბირი, ნესტორი და სხვა. მაშლეთ
 მთავრობას ცნობებს, მაგრამ რადგან ჩვენგან მიცე-
 მულ მოწამობებში მოხანებულია სხვა სახელები, ამიტომ
 მთავრობაც დიდ რწმუნებას ვერ აძლევს ჩვენგან მი-
 ცემულ ცნობებს და სისხლის სამართალში მიცემულ
 ნი პირნიც, რომელთა წლოვანება ითხოვება, ხშირად
 მღვდლებს, ემდურებიან და ფიქრობენ, რომ, ვითომ,
 მათი სახელი და წლოვანება ნამდვილად არ უჩვენა
 მღვდელმა მთავრობასო. ხშირად შეხედებით აქ ისეთ
 პირს, რომელსაც ოთხი და ხუთი სხვა-და-სხვა სახელი
 ჰქვია.

საკომლო სიების შედგენის დროს ამისთანა გა-
 დასხვაფერებულმა სახელებმა დიდი დაბრკოლება მის-
 ცა როგორც მღვდლებს ისე სიების შემაღენეთ.
 სიების შედგენის წინად ხალხში გაერცვლდა ხმა, რომ
 სალდათად მატრიკა იმთ წაიყენენ, რომელთაც შო-
 ბილდან 25—30 წლამდე ექნებათო. ამიტომ სიების
 შემაღენეთ ყველას ოკუპა და ოკუპა ერთი წლისას
 აწერიებდენ და მასთან სახელებიც ის იწერებოდა,
 რომელიც დედ მამისაგან ჰქონდათ დარქმეული შვილებს
 და არა ის, რომელიც მატრიკაში იყო ნაჩვენები. ამ სახით
 მატრიკა ერთ სამამასახლისოში აღმოჩნდა 600 სულამდე,
 რომელთაც შეხედებოდათ ექვსი შესელა. როცა სიე-
 ბის შედგენა გათავდა, მთავრობამ მოითხოვა მღვდლებს
 წლოვანების აღმოწერილობა ყველა იმ პირთა, რომ-
 ელნიც დაბადებულნი იყვნენ 1866 წელში. ჩვენგან
 მიცემული აღმოწერილობებით იმ 600 პირში, ვგო-
 ნებ შესამედ არ ერგოს ექვსი შესელა. მხლა ხალ-
 ხმა გაიკო, რომ მატრიკა 20 წლისას გაიყენებო და
 ამილამ მღვდლებს გეთხოვენ მატრიკულ აღმოწერი-
 ლობსა. ბევრი ძეგისაგან მატრიკები ავერ მთლად
 დაიხვიან. ამდენი ვაჯა არ დაეკვირდებოდა, რომ
 სიების შედგენის დროს მღვდლებისათვის ეკითხათ სი-
 ებში ჩასაწერი პირების წლოვანება და სახელები. სი-
 ების შემაღენელი ამორჩეულ დაბუთებებს და ოჯა-
 ხის უმფროსებს უფრო ჰკითხავდენ მათი შვილების
 სახელსა და წლოვანებას. მხოლოდ ჩვენგან მიაქვთ მატ-
 რიკული აღმოწერილობანი, მაგრამ რაში გამოადაგე-
 ბათ? მატრიკაში სწერია ნათლობის სახელი მთავრი,
 ხოლო სიებში ნაჩვენებია გეცია, პეტე, ძუკუ, ბერე,
 კეკო და სხვ. შოველივე ეს უნდა მიიღოს სახეში
 სიების შემაღენელ პირებმა და ხელახლად უნდა შე-
 ამოწმონ სიები.

ბერეთვე საჭიროა, რომ საზოგადოებრივ მთავრობამ ალუკრახლოვს აქაურებს, რომ ნათლობის სახელებს გარდა სხვა სახელები არ დაარქვენ თავიანთ შვილებს. მართალია, ეს მღვდლების პირ-და-პირი მოვლენობა არის, მაგრამ ხშირად ხალხი მღვდლებს არ უგანებს.

მღვ. ზაგლე ასათიანი.

შ ე ნ ი შ ვ ე ა .

«მწვეთის» მე-14 №-ში, იყო შენიშვნა, რომლიდანაც სჩანდა, რომ ვინმე ტ-ს ჩემს თხზულებად რაცხს მეგრელების ცხოვრების და სარწმუნოების აღწერას, რომელიც იბეჭდება ზემოხსენებულ გაზეთში. მას ჰკანთობა, ვითომ მე ვიწუნებ მეგრელების წეს-წყობილებას და სარწმუნოებას. მე ეს უბრალო შეცოდება მიგონა. შესაძლებელია, რომ სამეგრელოში თურმე ბევრნი ჰეიპრობუნ ესე, მემღვდლებთან და ხსენებული გაზეთის რედაქციას ამის შესახებ უგზავნიან ხშირად პოლემიკურ წერილებს. ეს იძულებული მყოფს შენიშვნა შექმნა:

მეგრელების ცხოვრების აღწერა, რომელიც «მწვეთს»-ში იბეჭდება, არის თხზულება ფრანგის მღვდლის ზამპისა, რომელიც მწიგნობრულ საუბრეში სცხოვრებდა სამეგრელოში, მე მხოლოდ გადმოვთარგმნე ის თხზულება. ჩემთვის სამეგრელოს ავი ისე გულსატკენია, როგორც საქართველოს სხვა რომელიმე კუთხისა, რადგან ისიც საქართველოს ერთ ნაწილთანაა. როგორც ვერ შეიტყეს ამ დალოცვისთვისა და როგორც ვერ წაიკითხეს სათაური, რომ ეს წერილები ნათარგმნია ფრანგულიდან და მოთხრობა ფრანგის მღვდლის, ლეონ ზამპისა. ეს ხომ ცხადია იყო პირველ წერილში გამოთქმული... სწორედ გეიკირს და ესწრებოდა ამისთანა გაუგებლობაზე. პირად მე, თუ ჩემს შეხედულებას რამე მნიშვნელობა აქვს, დიდ პატივსა ვსცემ სამეგრელოს და ბევრ სანუგეშო თვისებებს ეხება მეგრელებში, რაც არა ერთხელ დამიმტკიცებია როგორც პირად, რომ დღესაც მათში ესცხოვრობდი, ისე ბევრად, თუმცა გარემოების გამო გვარი კი ვერ გამომიქვეყნებია.

კ. ბარნოვი.

გელოის მონასტერი.

(გაგრძელება *).

ბაგნათის მონასტრის უძრავი ძეგლები.

უწინდელ დროში გაენათის მონასტრის ქვეყნად ბევრი ტყეები და სხვა ადგილები, რომლის შემოსავალი იხსნავდა მონასტრის მშობა. შემდეგ დროებში ტყეები მოსჭრეს, სხსნა-სათესი ადგილები აღარ ვარგადენ სხსნა-სათესად და ბოლოს ეკვლა ეს ადგილები სხვა საეკლესიო ადგილებთან ერთად გადავიდნენ სასელმწიფო გამგეობაში. დღეს მონასტრის ძალიან ცოტა უძრავი ქონება აქვს, ასე რომ ამ ადგილებიდან არანაირი შემოსავალი არ შემოდის, მონასტრის მშენებელი აქვს არა მხოლოდ, რომელიც რუსების მონასტრებში შრომობენ რუსის ბებრები. თითოეული მთავანი სვერდება თავის მცირე ვაჭარის და ახლამ სხვა საქმეს აღარ ჰქონდა სულს. ამიტომაც ეს შესანახი მონასტერი დღეს ძალიან საძველად და დატოვებულია. მშობა რიცხვს არ ემატება, მაგრამ ეს მდგომარეობა მოკლენა გაენათის მონასტრის გარდა სხვა მონასტრებშიც ხშირია.

გაენათის მონასტრში ამ უგანასკნელ ხანამდე იხსნებოდა სულ წაწერი, რომელიც შეიცავდა დავით აღმაშენებლის ცხოვრების აღწერას. ეს სულ-წაწერი დაწერილი იყო მისი სწავლული მოძღვრის არქანისაგან. ეს სულ-წაწერი წაიღო გაენათის მონასტრიდან უგანასკნელში მიტარდა ბოლომდე დავითმა (წმინდათაგანა იყო) და დროებით გადასცა თავის ძმას გიორგის. გიორგიმ ეს სულ-წაწერი გადასცა თავის ძმასწულს, რომლის ხელში გაქტა ეს სულ-წაწერი. არ შეიძლება, რომ დღეს ზოგიერთებს არ ექნეს ამ სულ-წაწერის ხიზები.

გთავებთ ხე გაენათის შესანახი მონასტრის აღწერას, საჭიროდ ვნახეთ მოგიყვანოთ აქვე ამ მონასტრის დამაარსებლის, მთელი ივერის და აფხაზეთის კეთილ-მოწმუნე მეფის დავით აღმაშენებლის ცხოვრების მოკლე აღწერა.

მოკლე აღწერა მთელი ივერიის და აფხაზეთის კეთილ მოწმუნე მეფის დავით აღმაშენებლის ცხოვრებისა.

საქართველოს სამეფო, რომელიც ძლიერა იყო ბატონა მეფისის დროს, XI საუკუნეში გიორგის მეფის. «მწვეთს» 1887 წ., № 22.

რის, კურონაღატის დროს, სათათბურის მდივრების ზედ გაკლებას გამო, ცოტა ცოტად დანაწილდა. ზოგიერთი სამსახურები მოშორდნენ და თათრების შემოქმედებით გამოცხადებულ იქნენ დამოუკიდებლად. შემდეგ ამ სამთავროთა შორის დაიწყო ხსენება და განსეთქილება, რომელმაც საქართველოს სამეფო მეტად დასუსტა. ამით ისარგებლეს თათრებმა და გამოჩინდნენ ისრდლის მუღკესულეთანის წინამძღოლობით ისინი შემოესივნენ საქართველოს სამეფოს სიმძლერებს, უოკლევეს, რად კი მით განაზე ხედეობათ, სწავლენ და ჩესდენ. მეფე გიორგის მდივრი ჟარბ ბეგრან ამარცხებდა თათრების ჟარბებსა, მაგრამ შემდეგ თათრები განდნენ საქართველოს სამეფოს მიუღმიე შეზობლებად, დარის დროს მას მოსკენებს ან აძლევენ. 1080 წელში თათრის მრავალი ჟარბი შემოესივნენ საქართველოს უოკლევი კუთხედაც. ქრისტანთა მოწამეების სისხლი დაინარესავითი სდიოდა. ერთი ტყვეები მიწა ან დაჩენილა საქართველოში, რომ ქრისტანთა ქართველების სისხლით ან მოწმეულიოუს ერთსა და იგივე დროს თათრებმა დასწვეს ქუთაისა და ადრანუთი, დარჩენ მსოლოდ ქალქების, მძვესულების და მოსახლეების ნახევრებით დახტრეული კედლები და ქალების ტროკობა. ვერ გამოძიებდნენ კაცი ამ უნდურებს, რა უნდურებმა და რა წებლებმა ადგა უსულო თათრებისაცან საქართველოს მევიდრთა. კახეთის მეფემ აქესატან I მიიღო მანქმადის სარწმუნოება და თათრების შემოქმედით დარჩა ისევე მეფედ. მთელი საქართველო გარდა აფხაზეთისა და იმერეთის ზოგიერთი ნაწილებისა სმწესართა მდგომარეობაში იყო. ასეთი სმწესართა მდგომარეობაში იყო საქართველო, როცა მეფე გიორგიმ, როგორც ზემოთაღ მოგახსენეთ, გადასცა გენარკინი თავის თექვემცეტი წლის შეილს დაეთის, დაეთი მამის სიდონტელზე მივე აღვერად იქმნე ტახტზე. მამის სიკვდილის შემდეგ 1088 წელში ახალ-გაზს მეფე დაეთი შეუდგა იფიქს, თუ იყრის ნანგრევებსე როგორ დანარსოა უწინდელი მდივრი საქართველოს სამეფოს და სხლს როგორ მიანაწოს მშვიდობიანი და მუეროცხოვრება და როგორ განახლდოს დახტრეული მოსახლეები და ტმებობი. «უფოლო ძალითა შინათისარბედეს მეფე და გულის თქმია გულისა მისის მივე მას». მეფე დაეთის იმედ ქქონდა უფლისა, რომელსაც ან დურედაი და უშემწეოდა. უფალმა მანაზე მას ძალა აღსრულებად მისი კეთილი სურვილისა.

ქართლის მემატანენი მოწმობენ, რომ როცა მეფე დაეთი ტახტზე აღვიდა, მთელს ქართლში ან უოფოლას არც ერთი შენობა, რომ თათრებისგან დახტრეული და

განტრეული ან უოფილიოფოს, მსოლოდ ერთი მთიანი სამთავრო, სსკლად «კიდე ვარი» მას გარეშო მდებარე ადგილებით გადაჩნენ თათრებისგან დასრობას და აზსრებს. აქ იყო უმდივრესითავადი ლიპარტო ორბელიანი, რომელსაც სურდა მეფობის ხელში ჩადება. თავისი პარტრეული ინტერესებისა და სულთან მელეკის სსსამოკნოდ მან მიიღო კიდევ მანქმადის სარწმუნოება; ამის შემდეგ ის ძალიან მტრულად უმტრეოდა მეფე დაეთის, და მეცდინობდა, რომ მისგან სრულებით დამოუკიდებელი გამხდარიყო. მეფე დაეთიმ დადსანს თმინა მისი გერგობა, როგორც მისი ერისთავისა, მაგრამ აძმარტყანი ლიპარტი ან ჩავრდა გულის ხმამი. ბოლოს მეფე დაეთიმ ისმარ უოკლევიე საშუალება, რომ ლიპარტი გასწორებულყო, მაგრამ როცა დაწმუნდა, რომ ბატონსურმა ქვეით ვერს გაწყოდა ურნ თავადთან, მონსმოს თავისთან. ლიპარტი ძალე გამოცხადდა. მეფე დაეთიმ მამოართვა მას თავადის ღირსება და ჩააფინს სმამტიმროში, სადაც გაატარა ორი წელიწადი. ამის შემდეგ ის კაცხანეს კონსტანტინეპოლში სულთანთან, სადაც ძალე კიდევ მოჰგდა. ამ შემოსიკების შემდეგ მეფე დაეთიმ მოდანი კახეთის თავადებმა და უჩივანს კახეთის მეფეს აქესატანის სსსტყე მოქმედებისთვის. დაეთიმ შეიყენა ჟარბ კახეთის სამეფოს სიმძლერებში და გამოავლო იქამდ მეფე აქესატანი, სოლო მას ადგილზე დასვა კახეთის მეფედ კედვე მეთხე, რომელიც მთლად დამოკიდებული იყო დაეთისაცან.

ამ მშენიან და ბრწუნავალე გამარტყებთა შემდეგ, რომელიც ჩადინს დაეთიმ, შირვანის და ახალციხის სამთლობელოებს სსვა თავადებმა თავის ნებით გამოცხადდენ დაეთთან და აღირეს მისი თეთი-მწერლობობა საქართველოში. ამის გარდა დაეთიმ მთლად განთავისუფლდა მოუსენარი თავადებისგან, რომელნიც არჩევდნენ სსკლმფიოფოს შინაურ მშვიდობიანობას და ამ სსსით საქართველოში დამწერებულ იქმნე ერთ-ნელოწიოთობა.

(გატმელებს იქნება).

ბ ე ა რ ო ლ ო ზ ი .

დიმიტრი ივანეს ძე უიფიანი.

ქვირას, 25 ოქტომბერს, მუთასში მიღებულ იქნა სტავროპოლიდამ შემდეგი დეკრეტი:

დღეს დილაზე დიმიტრი ივანეს ძე შიუიანი მოკლული ნახეს თავის სადგურში.

დევნა დიმიტრი შიუიანის მკვლელობაზე ექვი არაა, მოახდენს ღრმა შთაბეჭდილებას ამიერ კავკასიის მცხოვრებთა უმეტეს ნაწილზე. ამ შთაბეჭდილების მიზეზი არის, რასაცირველია, 57 წლის სამსახური და მოღვაწეობა განსვენებულისა ჩვენს მხარეში. ჩვენ შენდებ ნომარში დეგებდეთ განსვენებულის ზეოგრაფიას, დღეს მხოლოდ მოგვყავს შიუიანის გარდაცვალებერს გამო «ივერია»-ში დაბეჭდილი მეთაური წერილი:

«თავზარის დაცვამდე შემადრწუნებელი ამბავი დიმიტრი უიფიანის უბედურად გარდაცვალებისა ჯერ განმარტებული არ არის დაწერილობით, ვრცლად ჯერ არაფერი ახალი არ შეგვიტყუვა.

მხოლოდ ეს ვიცი, რომ მოჭირნახულე პატრონისანი მოხუცი მოკლულ იქნა ბორაუტ-მოქმედთან თავის სადგურში ქაღაქს სტავროპოლის.

რას უნდოდათ? რას იხარბეს? რას მოელოდნენ ამ უოვლად გადარბებულ და დღე მიღუეუ კაცისაგან!

მისი სიმდიდრე მარტო ის ოარიოდე დღედაიყო, რომელიც დრმად მოხუცებულს კვლავ დარჩენოდა ამ წუთი-სოფელში დე ბორაუტ-მოქმედთან თითქო ესეც შექმურდათ და წაართვეს, ჰქონდა სხვა სიმდიდრეც, მაგრამ იგი სიმდიდრე წასართმევი და მოსატაცებელი არ არის. ეგ სიმდიდრე მისი სამსახური და დავწლია. ეს სიმდიდრე მავარს ციხეშია და იმ ციხეს სსოვანა ქვიან: ვერავინ შეამტრევეს, ვერავინ შეანგრევეს.

მამ რას დაჭარბდა სხვას ბორაუტ-მოქმედება ავაზაკისა! მის განუწებულს და დაძველებულს ტანთ-საცმელს? მავისთვის გაიმეტა ბო-

რ ოტებამ სიხარბისამ პეტრე-სადები, პეტრე-საცემი მოხუცებულაბა, რომლის წინაშე აფთარიცკი მოწიწებით მუნდს მოიდრევა!

«ეჰ, სოფელა, რას შიგან ხარ!».. სადღაა შენში ცოდავა და მადლი! ნუ თუ ესენი მარტოცარიელი სოტყვბი-დაა და სავანი განჭარდა, განჭარწუელდა.

ეჰ, ადამიანო, რამდენად უწმინდური ხარ!.. რამოფენად სულ-დაბალი ხარ!.. ტყის ნადირს, მხევეს მეტი სიბრალეული ექმნებოდა, რომ დიონახავდა მის თოვლივით აფთურებულს თმას, მის ხნიერობით დანაოტებულს ჭკვიანს, მშვიდობიანს, და დრმა ფიქრით, დრმა ნადვლით აბეჭდვრდს სახესა. შენკი, დვთისა მსგავსებით და სახით შექმნელო, არ შედრკი და წმინდად მისარნევი მოხუცებულაბა შესვარე სისხლითა და შევარე ცოდავითა.

თავაღწინ კვიდა იგი წარმოსადგინიმოხუცი წამებულის გვირგვინითა. მის დიდად მეტყველს და მხნობით სავსე სახეს ზედ დაჭეფენია შარავანდედი ტანჯვით მოკლულისა..

მისი სამსახური და დავწლი უველას ანდერძსავით თვალ-წინა აქვს..

დისხ, ბატონებო, იგი ადარ არის.. მოკვდა!.. გარდაიცვალა და არ გარდიცვლებიან მხოლოდ მისი სამსახური, მისნი დავწლი, მისნი საქმენი.. ამისთანა იშვიათს კაცებზეა ნათქვამი:»

მოკვდა და თვისის ანდერძით აწ ისევ ჰსაქმობს მგვდარიო.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

მაღალ ყოვლად უსამღველოესი პალოლი, ახალი ექსპროსი საქართველოსა, როგორც გვაუწყებენ რუსული გაზეთები, 19 ოქტომბერს წამახნებულა შაზანიდამ პეტრბურგში, საიდვანაც პირდაპირ საქართველოში მომხანდბა.

მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესი პაპობადი დიდის პატივისცემით და სიყვარულით გულცილგზათ შაზანიად ამ ქალაქის მკვიდრთა. აზნაურებს, მოქალაქეებს, სასულიერო წოდებას და სასულიერო აკადემიას მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობის პაპობადისათვის მიურთმევით ხატები, ხოლო ქალებს მიურთმევით ძვირფესი პანაგია.

* *

მახეთ «ივერია»-ში ეკითხულობთ: «თილისში ხმა დადის, ვითომც დემოკრატი ივანეს ძის შიშინის მკვლელობის გამო სტავროპოლის პოლიციამ დააბანტიმრა სამი კაცი, რომელთაც პარალელურად ეს შემძრწუნებელი ბაროტ-გოქმედებაა».

* *

მაზ. «ნობ. ინფ.»-ს სტერეოპოლიდამ დებეშით ბუკობინებენ, რომ მახუცი დემოკრატი ივანეს ძე შიშინი უბედურს კვირა დაღას ფეხებ-შერეული და თეგ-გაქეცილი უნახავთ. ბეზაყებს წულიათ ფული და საათო.

* *

24 ამ თვეს, შმაბის, სოფელს ცხრა-წარჯას (შორანის მარაზია) ეკლესიაში მწიგნობარი ბრძანდებოდა ყოვლად სამღვდლო მტრია-მინგრეულის ბისკოპოზი ბრიგოლი, რომელიც მოწვეული იყო თავის კრებულთ გენერალ მაიორის სპირიტონ მაკვირიანისაგან მისი განსვენებულის მუდღის საწირავად. შირის შემდეგ, პანაშვილის გადახანდე ყოვლად სამღვდლო ბრიგოლი წარმოსთქვა განსვენებულის საფლავზე მშენიერი სიტყვა ჩუენი ქვეყნიური ცხოვრების არაბოაზზე. ამ სიტყვას ჩვენ ვებდგ ნომერში დებეცდათ. სოფელ ცხრა-წარჯოდან ყოვლად სამღვდლო ბრიგოლი წარბანდა მსკეთას, სადაც მიხატებულა აგრეთვე თილისის გუბერნიის მარშლის თავად მუხრანსკისაგან მისი განსვენებული მუდღის საწირავად.

ს ი ტ ყ ე ა ;

თქმული 12 სექტემბერს ბლად. მდვდლის დევან ფილიევის დასაფლავებაზე, ქ. გორში, დვთის-მშობლის ეკლესიაში.

პატიოსანო მსმენელნო! შეშარტიად გულსაკლავი, გულ-ცეცხლ მომკიდები და აღაშფოთე.

ბელი საქმე მოხდა! საციკრელი და მოულოდნელი თავზარი დაცა ბლ. მღვდელს მ. ლევან შილიებს. საცი, რომელიც გულ-დამშვიდებით და ტკბილად სცხოვრებდა თავის მრევლში, თავის ცალ-შვილში, არსისი არაფრის მომლოდინე,—ხმა ამოუღებელი ცალ-შვილს თხოვება საუკუნოდ.

შა არ შემოარჩილება, რომ წარმოესთქვა ეს გამაუთქმელი უბედურება. მღვდელი ლევანი მოკვდა თოვის ტყეით, მოკვდა მხეცის, ბორცის სისხლიანი ხელით, მოკვდა მტრისაგან, მოკვდა წინად განზრახული მოფიქრებით!.

შა აღვიღად იტყვის მოკვდაო, მაგრამ ვინ როგორ და რისთვის მოკვდა, ვის მოუკვდა, ეს მეტად ძნელი მოსანდებელი ცეცხლი, გულის გამგზვრია და შემაწუნებელი.—საკვილია, მოვლინებული ღვთისაგან მაღლობით მისათვლილთა თავის დროზედ, მაგრამ უდროოდ, უხად-მყოფოდ, მოულოდნელად, აი ესაა ცეცხლი, მ. ლევანი იყო ჩემი აზნაური სემინარიაში სწავლის დროს; იგი იყო: ტკბილი, მშვიდი, წინარი, უმოთველი, მოსიყვარულე. მეთვე ხასიათები მას ამშვენებდა ცხოვრებაშიც. მულ-კითხილობა, სტუმართ მყოფარება, სიმათლის თქმა—ი განსაკუთრებით თვისებანი მის ცხოვრებისა. მთუცა მ. ლევანი ჩამავალიობით ოსი იყო, მაგრამ ხასიათებით კი ქართველი. როგორც ბლაღოჩინი და მღვდელი საქმის აღსრულების დროს პრუთნეველი და მიუდგამელი იყო, როგორც ნამდვილი მართველი კაცი პირ-და-პირი მოლაპარაკე და სიმათლის მიმდევარი იყო, რის გამოც მტრებიც ჰყვანდნენ როგორც თვით არა ერთხელ მეტყუარა ხოლმე.

მართალია, ჩვენც ყველანი მოეშორდებით ამ სოფელს და მღ. ლევანიც ადრე თუ გვიან უნდა მამკედარიყო, მაგრამ უდროოდ სიკოცხლის მოსპობა მწელია, მით უმეტეს; რომ მ. ლევანს თავის სიკოცხლში შესაძლო იყო ხალხისათვის რაიმე კეთილი მოეცანა, თავის ცალ-შვილისათვის ხომ უჭირავსესინ განძი იყო. შა აღვიღად ვერ გამოსთქვამს იმ დანაკლისს, რომელიც მოაკლდათ მისს ყაწვილის მუდღის და პატარა ხუი შვილს. მოაკლდა ცოლს ქმრის ნუვეში, შვილებს მამას; მოაკლდათ სიყვარული და შრომა, მოაკლდათ აღზრდა. შანა ვინმე ისეთს ძმობას გაუწევს სხვას შეაკლეს, როგორც მამა? შანა ისე გულდი და ჯიგარი ესიმე დაიწვის შეკლების შეწუნებაზედ, ან მით აღზრდაზედ, როგორც მშობლიან მამასა—შესაბრალო მუდღე მ. ლევანისა, ხუთი პატარა შვილების დედა, დამთა გულ მკვარია, მის გულში ცეცხლის ალი ტრაალეს, მის გულს ვერა რაიმე სიტყვები ნუვემცემას ვერ გაუწევინ.

იღის და გამოუთქმველს მწუხარებას მღელღის მ. ლევანის ქერივისას და მის ობოლთა მახლობლთა და ნათესავთა ერა ვერ გამოისტეკვამს; ჩვენც, მე ღბრ-წმუნებულთ ვარ, რომ ისრეთს ნუგეზის ცემას ვერ გაუწევთ, როგორცაც მწუხარე გული ითხოვს. მაშ სად ევბითთს ნუგეზი? ღმერთში. იკია მოწყალე და შემეწყე ქერივთა და ობოლთა, იგი მისცემს მათ მოთმინებას, იგი გაუწევს მამობას, იგი აღზრდის და უშველდის მათ ქსრეთ მწუხარებაში; მას მხოლოდა ძალუთს გულის ჭსულის განეღლება. ჩვენ მხოლოად შეგვიძლიან შევადერთოთ განსვენებულის სული მაცხოვარსა იესოს, რომ მან მისცეს საუკუნო განსვენება მასს იქ, სადაც ყოველი მართალნი მკვიდრობენ და მის მქერივსა და ობოლთა ექმნეს მფარველ და ღმერთი.

გოგის სობორთს მღვდელი იოელ გამრქელი.

მღვდელთა ხაუხაღვაკით.

საეჭვო კითხვების აღსნა და განმარტება.

სასულიერო ზართა გზის თუღის (ზრგანის) შესახებ.

გელანდელი მოქმედი კანონების ძალით გზის უკლი მორთობილტს ეძლევა 15 ცენზე, მთავარ-ეპისკოპოსის და ეპისკოპოსის—თორმეტ ცენზე, ვიკარებს—ათ ცენზედ. პირველ კლასის მონასტრის არქიმანდრიტებს—7 ცენზე, მეორე კლასის მონასტრის არქიმანდრიტებს—6 ცენზედ, მესამე კლასის მონასტრის არქიმანდრიტებს, იკუმენებს და საზოგადოდ დეკანოზებს სამ ცენზე; ხოლო მღვდლებს და მთავარ დიაკნებს ორ ცენზედ. (ხბილე გან. კრება 1828 წ. 14 აპრ. № 1952 და 1958. უმალკასად დაბეჭ. 10 დეკემ. 1868 წ. მსხრენება უწ. სინოდის ობერ-პროკურორისა. 7 დეკემ. 1871 წ. მსჯელ. სახ რჩევ).

საერო წოდებაში შექნილი ორდენების ტარებას შესახებ სასულიერო ზართან.

ერის კაცობაში შექნილი ორდენები ყველას შეუძლია მღვდელად კურთხევის შემდეგაც ატაროს; თანაწირო ამისა

მღვდელობაში შექნილი ორდენები და განსხვავებითი ნიშნები ზერად კურთხევის შემდეგაც შეუძლია ატაროს; მაგრამ ერის კაცობაში შექნილი ორდენები და განსხვავებითი ნიშნები აღარ შეუძლია ატაროს კაცმა ზერობის წოდებაში, როდესაც ერის კაცობიდან პირდაპირ შედგება ზერად. (ორდენების მუს. 534 დწ. 588 და 662).

შეწირულებანი.

ბატონო რედაქტორო! უმოჩინოვლად გვხვით მისცით ადგრო თქვენ პოტიციემულს განვთს «მწყემსში» ამ ჩენს შენიშვნას: თბილისის სასულიერო სემინარიის ღირბ შეგირდებთა სასარგებლოდ ზუღდილის საბლადოჩინო სასულიერო პირთავან შეიკრბა 28-ს გასარულს სექტემბერში 53 მანეთი და 50 კ., რომელიც ჩემს წერილით 11-ს ამ ოკტომბერს № 213 მე გაუგზავნენ სენიბუღორს სემინარიის ოარბი მრადეთა მრუნველ ობას. ზუღლები შემოსწირეს შემდეგ პირებთან:

მღვდლებმა, ანდრია ვახანიამ და ანდრია ჭირიამ ორორი მანეთი, ხლო თითო მანეთი შემოსწირეს მღვდლებმა: დავით აგლიამ, მათე დგუშიამ, ვახრიელ აგლიამ; ჰელურ აგლიამ, გორგი დგუშიამ, ზოსიმე მაქაცარიამ, ეგნატე გუღაიამ, ანდრია ნაჭევიამ, თეოდანე სენწარიამ, ეგნატე უვანიამ, იოსებ მიშველიამ, ზესარიონ ნაჭევიტამ, იუროპირ ქირიამ, ზესარიონ კობანიტამ, გეორგი გეგეჭკორბამ, ზესარიონ შუშანიამ, ეგნატე თაბარიშვილბამ, სვიმონ სურბიტამ, დავით ოსიტიმ, კოსტანტინე ივარდავამ, მაქსიმე დგუშიამ; მთავარ-ღაყენებმა: ერასტო მუნარტამ, ანდრია ბენიტიმ, დონოზ გუტალიამ, გვრასიმე ქარბამ და სვიმონ ჭურღულიამ ექვს-ექვსი შაური შემოსწირეს; ოცდაოთხმა მღვდლებმა შემოსწირეს სუთი მანეთი.

ამსანავე გავგზავნე ჩემი საწერო ფული 1888, 86, და 87 წლებისა თხუთმეტი მანეთი.

დეკანოზი მისიელ მუხანგთა.

შინაბარსი: ჩვენი ქართული ეკლესიის მღვდლების ისტორია.—ჩვენი შთაბეჭდილებანი და შენიშვნები რუსეთში მოგზაურობის დროს.—თფილისიადგან.—გაგვიდაგან.—სამურზაუხრიადგან.—შენიშვნა.—გელათის მონასტრბი.—ღმითრბი ივანეს ძის უიფიანის მოკვლის გამო.—ახალი ამბები და შენიშვნები.—სიტყვა.—მღვდელთა საყუარდალბობა.—შეწირულებანი.

რედაქტორი და გამომცემელი დეკ. დ. დაბაბიტი. *Дов. цензурою Кутаись, 1887 г. 29 Октября*

საკუთარბ მსწრაფლ-მსგვდელი რედაქციისა.